

LUND UNIVERSITY

Subventioner till nötkreatur motverkar klimatmålen

Larsson, Cecilia

Published in:
Kristianstadsbladet

2021

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Larsson, C. (2021). Subventioner till nötkreatur motverkar klimatmålen. *Kristianstadsbladet*, 8-9.
<https://www.kristianstadsbladet.se/kultur/cecilia-larsson-subventioner-till-notkreatur-motverkar-klimatmalen-725db473/>

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Klimatfredag – om jordbrukspolitik och klimatpolitik

Cecilia Larsson: "Subventioner till nötkreatur motverkar klimatmålen"

KLIMATFREDAG

Det våras och snart släpps kor och andra nötdjur ut på grönbeta. Härligt och livfullt. Fast inte om vi vill förbättra klimatet. För nötkreaturen står för hela elva procent av växthusgasutsläppen i Sverige, och en bidragande orsak till denna mängd beror på att jordbrukspolitikens subventionerar nötkreatur. "Nötkreaturstödet går stick i stäv med klimatpolitiken", skriver doktoranden Cecilia Larsson.

Livsmedel från nötkreatur ger upphov till betydligt större utsläpp av växthusgaser än andra livsmedel. Produktionen av ett kilo nötkött släpper ut omkring 30 kilo koldioxidkvaliteter (en måttenhet för utsläpp av växthusgaser, läs mer om detta i faktarutan). Det kan jämföras med cirka sju kilo för griskött, tre kilo för kycklingkött och mindre än ett kilo för till exempel ärter.

Den stora skillnaden beror på utsläpp från idisslarnas matsmältning, som enligt Naturvårdsverket ger upphov till tre miljoner ton koldioxidkvaliteter i Sverige årligen. Som helhet står nötkreaturproduktionen för utsläpp av ungefär sex miljoner ton, vilket är elva procent av växthusgasutsläppen i Sverige.

Trots detta subventioneras nötkreatur i svensk jordbrukspolitik genom det så

Jordbrukspolitikens borde fokusera på att ersätta jordbrukare för att tillhandahålla sådant som samhället värderar men som inte kan säljas i butik, till exempel biologisk mångfald.

Cecilia Larsson

kallade nötkreaturstödet, som uppgår till knappt en tusenlapp (92,5 euro) per djur och år.

Samtidigt har Sverige ambitiösa klimatmål och en klimatlag fastställer att regeringen ska utgå från klimatmålen i sin klimatpolitik. Enligt regeringen ska klimathänsyn integreras i alla relevanta politikområden, dit jordbruket naturligtvis räknas. Nötkreaturstödet går stick i stäv med den politiken eftersom subventionerna leder till fler nötkreatur, lägre priser och ökad köttkonsumtion. Detta skapar tvivel kring hur seriös klimatintegreringen på jordbruksområdet egentligen är.

Nötkreaturen bidrar också med positiva saker, utöver livsmedel. Idisslare kan tillgodogöra sig näring från gräs och annan biomassa som våra magar inte kan smälta. Det gör att mark som inte lämpar sig för växtodling ändå kan användas i livsmedelsproduk-

tionen. Detta har utretts i rapporten Future Nordic diets (se faktarutan).

Den fördel som kanske oftast lyfts är betesdjurens bidrag till att bevara biologisk mångfald och det öppna kulturlandskapet i skogs- och mellanbygd.

Nötkreatur och andra idisslare är bland våra viktigaste landskapsvårdare och behövs för att bevara den artrika naturliga betesmarken som är ett arv från det traditionella, extensiva jordbruket. Det finns en oro för ökad igenväxning om antalet djur i Sverige minskar.

Men – och här kommer kruxet – det finns inget direkt orsakssamband mellan dessa fördelar och nötkreaturstödet. Det beror på att nötkreaturstödet inte är kopplat till bete, än mindre till betesmark som är särskilt värdefull för biologisk mångfald. Det finns bättre sätt att hindra igenväxning av landskapet, som inte samtidigt leder till onödiga utsläpp av växthusgaser.

För att nötkreaturens positiva inverkan ska komma till stånd måste djuren komma ut på bete, och dessutom till rätt bete. De betesmarker som riskerar att växa igen är de som är minst lönsamma att använda i lantbruket, ofta de minsta och mest avlägsna skiftena. För att få ekonomi i produktionen använder man hellre större, sammanhängande och mer näringsrik mark så nära gården som möjligt. Därför betar

många djur idag på jordbruksmark som varken hotas av igenväxning eller bidrar särskilt mycket till biologisk mångfald, till exempel på gammal åkermark.

Nötkreaturstödet betalas ut oavsett hur mycket och var ett djur betar och förändrar alltså inte lönsamheten i att använda den ena eller andra typen av betesmark. Därför är det inte troligt att stödet påverkar fodersystemet.

Om vi vill att biologisk värdefull mark ska bevaras finns det betydligt bättre styrmedel än nötkreaturs-

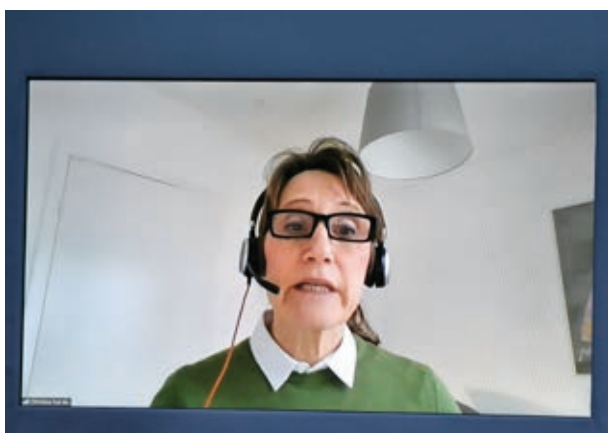
stödet. Till exempel kan man ersätta jordbrukare för att behålla värdefull men mindre lönsam betesmark i produktionen. En sådan ersättning finns redan att söka, och den skulle kunna få ännu bättre effekt om ersättningen bättre motsvarade de värden som bevaras.

Det lyfts ibland att subventioner till nötkreatur också motiveras av högre krav på djurvelfärd och låg antibiotikaanvändning i Sverige. Detta är viktiga mervärden i svensk djuruppfödning, men nötkreaturstödet har inget direkt

samband med de kostnader som högre djurvelfärd ger upphov till.

En kompensation för bättre djurvelfärd bör motsvara merkostnaderna, samt gälla alla djur i jordbruket och inte enbart nötkreatur. Vad gäller antibiotikaanvändning är den vanligast vid uppfödning av grisar och kycklingar.

Utöver de negativa konsekvenserna för klimatet finns det också ekonomiska skäl att fasa ut nötkreaturstödet. Stöd kopplade till produktion skapar felaktiga incitament och överpro-

Christina Nordin, generaldirektör vid Jordbruksverket, under en digital pressträff. FOTO: HENRIK MONTGOMERY/TT

Läs mer: Sök på "Klimatfredag" på webben

Fakta

Om Klimatfredag – satsningen, dagens skribent och fördjupande lästips inom det aktuella ämnet

- Under 2021 ägnas delar av fredagens kultursidor åt klimatfrågorna. Hittills har det handlat om allt från klimat-engagerade författare till hur man pratar med barn om klimatkrisen, det lokala klimatengagemanget, klimatkonst, den ökade e-handeln och hur vår hälsa påverkas av luftföroreningar.
- Alla artiklar finns på webben – kristianstadsbladet.se. Sök på "Klimatfredag".
- Inom denna satsning kommer forskare vid Lunds universitet, med koppling till klimatfrågor, att medverka regelbundet. Som idag. Artikeln är skriven av Cecilia Larsson, doktorand vid Centrum för miljö- och klimatvetenskap (CEC) på Lunds universitet.

I artikeln finns det två områden som här ges lite fördjupning: Koldioxidkvivalenter (CO₂e) är en måttenhet för utsläpp av växthusgaser som anger effekten av t.ex. ett metanutsläpp i termer av koldioxid. Det gör att effekter av olika gaser enklare kan jämföras och att den sammanlagda växthuseffekten av en kombination av gaser kan beräknas.

Jordbrukspolitiken utformas för att gälla under sjuårsperioder. Egentligen skulle en ny period inledas 2021 men på grund av pandemin har reformarbetet försenats. På Jordbruksverkets webbplats kan man ta del av myndighetens förslag på utformning av stöd och ersättningar för nästa period.

Och här är några lästips för den som vill läsa mer om jordbruksmark och nötkreatur:

1. I rapporten "Future Nordic diets" visar forskarna att vi genom att använda mer av jordbruksmarken i Norden till växtodling kan vi minska växthusgasutsläpp och övergödning, och samtidigt producera mat, huvudsakligen ekologiskt, åt 37 miljoner människor.

Karlsson, J. m.fl., 2017. "Future Nordic diets. Exploring ways for sustainably feeding the Nordics". TemaNord 2017:566. Nordic Council of Ministers.

2. I den korta sammanfattningen "Kött och klimat" visar forskarna att om kopplade stöd till nötkreatur tas bort i hela EU skulle nötköttproduktionen minska inom EU och öka utanför

EU. Minskningen skulle dock vara större än ökningen och de globala växthusgasutsläppen skulle därmed sjunka.
Jansson, T. m.fl., 2018. "Kött och klimat – hur påverkar EU:s stöd utsläppen av växthusgaser". AgriFood Policy Brief 2018:5.

3. Bidrar nötkreaturen i själva verket till minskad växthuseffekt, genom att kol lagras i betesmark och foderodlingar? Projektet Grazed and confused drar slutsatsen att kolupptaget i foderodling inte kompenserar för nötkreaturens utsläpp.
Röös, E., 2019. "Kor och klimat". SLU, EPOK – Centrum för ekologisk produktion och konsumtion.

4. Är det brist på betesdjur för att sköta svensk naturbetesmark? I rapporten "Naturbetesmarkens framtid – en fråga om lönsamhet" visar författarna att det finns ett överskott på betesdjur i nästan hela Sverige. Hindret är i stället naturbetesmarkens låga lönsamhet.

Larsson, C., N. Boke Olén och M. Brady, 2020. "Naturbetesmarkens framtid – en fråga om lönsamhet". AgriFood Rapport 2020:1.

Vårens kosläpp har under tidigare år lockat många nyfikna besökare, men knappast i år på grund av pandemin. Nu är det dock hög tid att stödet till nötkreatur ses över och förändras, menar doktoranden Cecilia Larsson. FOTO: ADAM IHSE/TT

duktion, vilket jordbrukspolitiken historia belyser.

Stöd kopplade till produktion är en kvarleva från efterkrigstiden, då det europeiska jordbruket var ineffektivt och jordbrukarnas inkomster långt under genomsnittet.

När EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) infördes var dess syfte att hålla livsmedelspriserna på en hög och gemensam nivå för att trygga jordbrukets inkomster och att underlätta handeln inom EU. Politiken byggde på prisstöd, vilka garanterade ett minimipris för jordbruksprodukter.

Under 1960- och 70-talen växte produktiviteten i jordbruket kraftigt. Detta skapade snart stora problem med överproduktion, eftersom prisstöden signalerade till jordbruket att producera långt mer än vad marknaden efterfrågade.

För att hantera de stora lagren av överskottsvaror som byggdes upp dumpades stora mängder på exportmarknader utanför unionen eller destruerades. Detta gällde inte minst animaliska varor som smör och mjölkpulver. Systemet blev naturligtvis

ohållbart. Prisstöden var ofantligt kostsamma och skapade betungande budgetunderskott.

Exportsubventionerna skapade internationella dispyter och dumpningen var särskilt problematisk för utvecklingsländer. Den ekonomiska stimulansen drev även på intensifieringen av jordbruket och ledde till problem med kemikalie- och näringsläckage.

Klimatfrågan har blivit aktuell först senare, men överproduktionen ledde naturligtvis också till onödiga utsläpp av växthusgaser. Krav på reformer kom både

inifrån unionen och från internationellt håll.

Mellan 1992 och 2005 utvecklades prisstöden och kopplingen mellan stödet och produktionen ersattes av mer renodlade inkomststöd. Dagens gårdsstöd är basen i systemet och betalas ut per hektar jordbruksmark vare sig produktion försiggår eller inte, med villkor att marken hålls i jordbruksmässigt skick.

Det har inneburit att jordbrukarna nu avgör vad och hur mycket de ska producera baserat på vad som efterfrågas.

Nötkreaturstödet går stick i stäv med klimatpolitiken eftersom subventionerna leder till fler nötkreatur, lägre priser och ökad köttkonsumtion. Detta skapar tvivel kring hur seriös klimatintegreringen på jordbruksområdet egentligen är.

Cecilia Larsson

Att kopplingen mellan stöd och produktion kraftigt minskat är en stor framgång ur hållbarhets- och effektivitetssynpunkt, men subventionerna till just nötkreatur har levt kvar i olika former. I backspegeln är det tydligt att dagens nötkreaturstöd är den senaste varianten i en rad övergångs-åtgärder som infördes som kompensation för att prisstöden togs bort.

När avvecklingen av prisstöden inleddes 1992 behöll man kopplade bidrag till nötkreatur och mjölk. Även efter att frikopplingen slutfördes 2005 bestod dessa bidrag, som när de slutligen skulle slopas 2012 ersattes med de så kallade tilläggsbeloppen som baserades på historisk produktion. När tilläggsbeloppen sedan skulle tas bort 2015 valde Sverige att införa nötkreaturstödet som alltså fortfarande finns kvar idag. Det var regeringens uttalande ståndpunkt 2014 att nötkreaturstödet skulle vara en tillfällig åtgärd. Man uttryckte att stöd kopplade till produktion ska användas restriktivt.

Tillfälliga övergångsin-

satser kan vara nödvändiga för att inte försätta jordbrukare i omöjliga ekonomiska situationer när stödsystem plötsligt reformeras. Men övergångsperioden som inleddes 1992 torde idag vara passerad.

Trots detta består nötkreaturstödet 2021, och om Jordbruksverkets förslag på politikens utformning i nästa period av jordbrukspolitiken (2023–2027, läs mer i faktarutan) godtas av regeringen, kommer stödet finnas kvar även framöver.

Preliminära beräkningar anger att nötkreaturstöd kommer kunna utgå för nästan en miljon djur per år i Sverige med en budget på 875 miljoner kronor om året.

Till dess att nötkreaturstödet fasats ut kommer det att motverka klimatmålen. Jordbrukspolitiken borde i stället fokusera på att ersätta jordbrukare för att tillhandahålla sådant som samhället värderar men som inte kan säljas i butik, till exempel biologisk mångfald.

Cecilia Larsson